

Ellevang Dagtilbuds Pædagogiske læreplan

Forord

Denne nye pædagogiske læreplan er resultatet af en længere proces, hvor alle dagtilbuddets seks afdelinger har været repræsenteret gennem ledelse, medarbejdere, MED-udvalg, dagtilbuddets bestyrelse samt ikke mindst de seks afdelingers forældreråd.

Det har været en eksemplarisk proces, hvor læreplanen er skabt ved refleksioner og overvejelser på tværs af børnenes hverdag, hvor hjem og afdeling samarbejder hele dagen om barnets trivsel, dannelse, udvikling og læring.

Samarbejdet i og mellem de ovennævnte fora, kræver en positiv og nær relation med gensidig respekt og forståelse, hvilket hele processen omkring udviklingen af denne læreplan har understøttet og vist.

"I never teach my pupils, I only attempt to provide the conditions in which they can learn"

Citat: Albert Einstein

I denne sammenhæng skal den nye læreplan være rammen, der skaber de optimale forhold for vores børns trivsel, dannelse, udvikling og læring. Børn lærer noget hele tiden og læreplanen skal understøtte, hvordan det pædagogiske personale og vi forældre motiverer og værner om børnenes trivsel, dannelse, udvikling og læring.

Denne læreplan skal danne rammen om udviklingen af den fælles pædagogiske retning og praksis i Ellevang Dagtilbud, hvor dokumentet forstås som levende med korte beskrivelser. Omsætningen og udfyldningen af denne ramme foregår i de enkelte afdelinger i samarbejdet mellem det pædagogiske personale og med forældrene.

Med venlig hilsen
Ellevang Dagtilbuds bestyrelse

Udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

I Ellevang Dagtilbud har processen med den styrkede læreplan været igangsat siden udgivelsen af "Master for en styrket pædagogisk læreplan", juni 2016.

Under hele processen har intentionen været at få så mange stemmer ind i læreplanen som muligt, så læreplanen bliver såvel det redskab medarbejdere i dagtilbuddet henter vejledning i, som det pædagogiske grundlag medarbejdere pejler efter, når læringsmiljøer opbygges. Ligeledes har det været særlig relevant for dagtilbuddet at sikre den faglige vidensdeling omkring den nye styrkede læreplan således, at nye tanker og tiltag kan slå rod og vokse i praksis. For det er netop dét, der er målet; en styrket, professionel praksis med fokus på at øge børnenes trivsel, dannelse, udvikling og læring. Derfor tager vi os god tid, nyder processen og skynder os langsomt.

Processen for udarbejdelsen af Ellevang Dagtilbuds pædagogiske læreplan har været tilrettelagt således, at både medarbejdere, ledelse, forældreråd og dagtilbudsbestyrelse er blevet inddraget i såvel refleksioner som dataindsamling. Nedenfor er processen fra sommeren 2017 til sommeren 2020 for arbejdet med den styrkede læreplan oplistet.

Processen i Ellevang Dagtilbud

- September 2017   Strategidag #1 med deltagelse af 12 pædagoger samt ledelsen i dagtilbuddet. Fokus på dagen var introduktion af den nye, styrkede læreplan. Strategidagen startede med et oplæg af Andreas Rasch Christensen, hvorefter der i grupper blev drøftet grundlæggende elementer fra Masteren. På dagen deltog konsulent fra Børn og Unge, Aarhus kommune.
- 2018   Læreplansdrøftelser i ledelsen samt præsentationer af Master for en styrket læreplan i dagtilbudsbestyrelse, MED samt dagtilbuddets faglige netværk, motorik, inklusion, sprog og storbørnsgrupper. Med udgangspunkt i Masteren besluttedes det i dagtilbuddet at have særligt fokus på leg i relation til Aarhus Kommunes fortsatte fokus på tidlig indsats. Alle medarbejdere i dagtilbuddet deltog i et oplæg om leg ved legeprofessor, Helle Marie Skovbjerg. I dagtilbuddets fire faglige netværk arbejdedes der med "legen som metode".
- Forår 2019   Drøftelser af elementer fra det pædagogiske grundlag i de seks forældreråd og dagtilbudsbestyrelsen samt på personalemøder og i dagtilbuddets fire faglige netværk.

Maj 2019	Strategidag #2 med deltagelse af 12 pædagoger, heraf dagtilbuddets seks faglige fyrtårne, samt ledelsen i dagtilbuddet. Fokus på dagen var praksisfortællinger og dataindsamling til første udkast af læreplanen. På dagen deltog også dagtilbuddets læringspartner og en konsulent fra Pædagogik, undervisning og fritid, Børn og Unge, Aarhus kommune.
Juni 2019	Ledelsen udarbejdede 1. udgave af Ellevang Dagtilbuds pædagogiske læreplan.
Februar 2020	Workshop #2 i stærkere læringsfællesskabsregi med deltagelse af alle dagtilbuddets medarbejdere. Gruppearbejde bestående af reflekterende dialoger om de seks læreplanstemaer og 12 pædagogiske mål. Medarbejderne bidrog med data.
Forår 2020	Drøftelser af elementer fra det pædagogiske grundlag i de seks forældreråd og dagtilbudsbestyrelsen.
Juni 2020	Ledelsen færdiggjorde den skriftlige udarbejdelse af 2. udgave af Ellevang Dagtilbuds læreplan.

Læsevejledning

Selve den styrkede pædagogiske læreplan er opbygget således, at der for hvert tema er en rammesættende tekst fra det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune. Hertil følger et arbejdsspørgsmål, hvorefter det beskrives, hvordan Ellevang Dagtilbud arbejder med det konkrete element.

Når betegnelsen "vi" benyttes henføres der til dagtilbuddets samlede medarbejderskare. I andre sammenhænge tydeliggøres differentieringer med betegnelser som "medarbejdere", "pædagogisk personale" eller "ledelse".

I udarbejdelsesprocessen af Ellevang Dagtilbuds pædagogiske læreplan har fokus været på refleksioner over særligt det pædagogiske grundlag. Der har været udvalgt emner, som i særlig grad har været relevante for dagtilbuddet at drøfte, hvilket betyder, at der er elementer, der er velunderbyggede med både stærke refleksioner, praksisfortællinger og værdier, hvor andre elementer stadig er under udvikling i dagtilbuddets praksis.

Indholdet i Ellevang Dagtilbuds pædagogiske læreplan fremgår nedenfor, med en tydeliggørelse af hvilke elementer, der har været drøftet i hvilke fora.

Det pædagogiske grundlag	Fora for drøftelser
1 Børnesyn	Strategidag #1, strategidag #2, forældreråd, dagtilbudsbestyrelse
2 Dannelse og børneperspektiv	Faglige netværk, personalemøder, forældreråd, dagtilbudsbestyrelse, strategidag #1, strategidag #2
3 Leg og børnefællesskaber	Faglige netværk, personalemøder, forældreråd, dagtilbudsbestyrelse, strategidag #1, strategidag #2
4 Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen	Faglige netværk, personalemøder, forældreråd, dagtilbudsbestyrelse, strategidag #1, strategidag #2
5 Læring og læreplanstemaer	Ledelsen, SLF-workshop#2
6 Det fysiske og æstetiske børnemiljø	Ledelsen
7 Børn i udsatte positioner	Ledelsen, forældreråd, dagtilbudsbestyrelse
8 Samarbejdet med forældre om børns læring	Faglige netværk, forældreråd, dagtilbudsbestyrelse, ledelsen, Strategidag #1
9 Inddragelse af lokalsamfundet	Ledelsen, strategidag #2
10 Sammenhæng med børnehaveklassen	Ledelsen, strategidag #2
11 Ledelse	Ledelsen, strategidag #2
12 Pædagogisk personale	Ledelsen, strategidag #2
13 Dokumentations- og refleksionspraksis	Ledelsen, strategidag #2
14 Evaluering	Ledelsen, strategidag #1, strategidag #2

1. Børnesyn

Det at være barn har en værdi i sig selv, og i børnelivet skal der være plads, tid og ro til at være barn. Udgangspunktet er, at alle børn trives og udvikler sig, når de har passende udfordringer, ser mening og oplever anerkendelse og social samhørighed i forpligtende, rummelige og givende fællesskaber.

Hvordan kommer det grundlæggende børnesyn til udtryk hos os?

I Ellevang dagtilbud arbejder vi ud fra et anerkendende og neuropsykologisk børnesyn, hvor vores udgangspunkt er, at børn gør det bedste de kan, og hvis de ikke kan, må vi hjælpe. Den tillidsfulde og trygge relation er derfor afgørende for, at vi kan arbejde anerkendende med fokus på barnets potentialer.

Vi arbejder værdsættende og anerkendende, idet vi med udgangspunkt i det enkelte barns forudsætninger, tager ansvaret for barnets udvikling og dets udvikling *ind i* børnefællesskabet. Vores børnesyn tager derfor afsæt i en balance mellem individ og fællesskab, og dét, at vi har viden og fokus på, at de har gensidig indvirkning på hinanden. Vores børnesyn tager derfor også udgangspunkt i, at barnet øver tydelig indflydelse på vores pædagogiske praksis, og at de dermed er medskabere af egen læring.

Den neuropsykologiske forståelse er en central kerne i vores børnesyn. Vi har som pædagogisk fagprofessionelle ansvaret for den gode relation til barnet og ansvaret for, at barnet lykkes. Vi skal sikre rammer og læringsmiljøer, hvori alle børn trives – også de børn, der ikke udvikler sig alderssvarende. Vi skal sikre børnefællesskaber, der tilgodeser barnets behov for tryghed og samtidig giver barnet tilpas udfordring, så barnet får nye samspilserfaringer. Særligt i den neuropsykologiske forståelse er opmærksomheden på barnets sociale og følelsesmæssige udviklingsproces frem mod en psykisk robusthed, hvilket vi understøtter ved at være omsorgsfulde voksne i kontakten og samspillet med barnet i et differentieret læringsmiljø, hvor vi har øje for barnets nærmeste udviklingszone.

Medarbejdere i Ellevang Dagtilbud beskriver i følgende udsagn, hvordan børnesynet kommer til udtryk i deres pædagogiske praksis i arbejdet med 0-6årige:

- *Vi møder hver dag barnet med nærhed ved at have øjenkontakt, være tilgængelig i børnehøjde og være opmærksom på barnets behov. Ligeledes bruger vi vores krop til at yde både fysisk og psykisk omsorg, så barnet mærker nærhed og tryghed.*
- *Vi møder barnet med passende udfordringer.*
- *Vi accepterer den legitime perifere deltagelse.*

- Vi har fokus på det enkelte barns behov og forcer, og understøtter dette ind i børnefællesskabet.
- Vi arbejder bevidst med at skabe gruppetilhørsforhold til barnets stue/gruppe/hus/afdeling.

I Ellevang Dagtilbud har vi spurgt de 6 forældreråd og bestyrelsen om, hvordan de som forældre hjælper deres børn med aktivt at tage del i egen læring. Forældrene i forældreråd og bestyrelse giver følgende eksempler på dette:

Vi støtter børnenes indlæring gennem legen ved at følge børnenes egne initiativer og interesseområder

Vi giver børnene medbestemmelse og inddrager dem i hverdagens pligter og rutiner

Vi opfordrer børnene til at udvide deres forståelse og færdigheder ved at løse udfordringer selv, hvis de kan

2. Dannelse og børneperspektiv

Børn skal føle sig set og forstået og opleve at have en demokratisk stemme. Børn skal være aktive medskabere af deres egen læring og udvikling inden for rammer, som de voksne har ansvaret for. Der skal lyttes til børnenes oplevelse af, hvordan det er at være i dagtilbud. Hvordan er deres oplevelse af, om de mestrer, kan finde mening og hører til? Børns oplevelse af indflydelse er en tidlig del af deres dannelsesproces og af udviklingen af demokratisk forståelse.

Hvordan sikrer vi børnenes ret til medbestemmelse og hvordan understøtter vi deres tiltagende mestring af eget liv?

I Ellevang dagtilbud understøtter vi børnenes mestring af eget liv ved aktivt at arbejde med hverdagslivets læring og udviklingen af barnets selvstændighed¹. Vi arbejder målrettet med de pædagogiske rutiner, såsom måltidet og påklædning, da disse gentagelser og rutiner er umiddelbart meningskabende for børnene og genkendelige fra deres andre livssammenhænge.

¹ Link til video udarbejdet af Aarhus kommune "Så lad dog barnet...gøre det selv":
<https://www.youtube.com/watch?v=nC8qB9JrYJE>

Genkendeligheden og gentagelsen i rutinerne skaber forudsigelighed, som på sigt skaber handlingsrum, som børnene selvstændigt kan navigere i. Børnene véd, hvad der forventes af dem, og de kan derfor agere selvstændigt heri.

Det er blandt andet gennem de pædagogiske rutiner, at vi sikrer børnenes medbestemmelse. Når børnene véd, hvad der skal ske og kan forudsige de handlinger, som rutinerne påkalder, kan de bidrage. Her anser vi, i fuld overensstemmelse med vores børnesyn, børnenes bidrag som vigtige og væsentlige elementer i vores pædagogiske arbejde og fællesskab.

Ligeledes arbejder vi med børnenes mestring og ret til medbestemmelse ved at understøtte børnenes sproglige og følelsesmæssige udvikling, så deres evne til at handle og tænke selvstændigt erfares og udvides.

Medarbejdere i Ellevang Dagtilbud beskriver i nedenstående udsagn, hvordan der i dagtilbuddets samlede praksis arbejdes med børnenes mestring af eget liv og ret til medbestemmelse:

- *Vi giver barnet udtryksmuligheder bl.a. gennem brugen af konkrete.*
- *Vi lader børnene deltage i oprydning, af- og påklædning, dække bord, osv.*
- *Vi lytter til, hvad børnene er optagede af.*
- *Vi hører, ser og anerkender barnets initiativ.*
- *Vi tager ansvar for, hvornår børnene har valg.*
- *Vi hjælper børnene med at sætte ord på deres oplevelser.*
- *Vi anerkender børnenes følelser og giver plads til, at børnene kan udtrykke sig og sine behov.*

I Ellevang Dagtilbud har vi spurgt de 6 forældreråd, hvad de tænker, der skal være tilstede i et læringsmiljø, hvis børn skal udvikle sig til selvstændige, hensynsfulde, kritiske og demokratiske mennesker? Forældre i forældreråd og dagtilbudsbestyrelse har svaret, at følgende elementer er vigtige:

Frihed og plads til forskellighed

Tryghed og fællesskab er udgangspunkt for al læring

Barnets selvstændighed. Der skal være plads til at lære i børnefællesskabet.

3. Leg og børnefællesskaber

Fællesskaber udgøres af dem vi er, og det vi laver sammen. Alle børn i dagtilbud skal føle sig, som en værdsat del af et fællesskab, og fællesskaberne skal have noget at byde på for alle børn.

Børns leg er grundlæggende for deres sociale og personlige læring og udvikling, og legen har en værdi i sig selv. Leg betyder både børns spontane leg på deres helt egne præmisser, og den leg, der igangsættes, rammesættes og eventuelt understøttes af de voksne omkring børnene.

Leg, læring, udvikling og dannelse sker i børnefællesskaber, som de voksne sætter rammerne for. Dagtilbuddets hverdag skal skabe rum til at børn kan indgå i både kendte og nye relationer på tværs af alder, køn og kultur. Det er det pædagogiske personale og ledelsens opgave at skabe balancen mellem individ og fællesskab i dagtilbuddet.

Hvordan er den pædagogiske praksis, der er hos os, og som understøtter udviklingen af både børnefællesskaber og det sociale rum, hvor det enkelte barn lærer og udvikler sig?

I Ellevang Dagtilbud anser vi legen som grundlæggende for understøttelsen af børnenes sociale og personlige udvikling. Det er i legen, at børnene afprøver sig selv, skaber nære relationer til andre børn og venskaber opstår. Legen har derfor en helt særlig værdi, og det kan være svært at blive en del af børnefællesskabet, hvis man ikke kan indgå i legen.

Vores praksis tager derfor udgangspunkt i en balance mellem den børneinitierede og den voksenorganiserede leg. Vi balancerer mellem de to gennem vores børnesyn og børneperspektiv, der tager udgangspunkt i den enkeltes forudsætninger, og dét, at vi positionerer os efter barnet eller børnegruppens behov.

Ligeledes er vi opmærksomme på, at den fysiske indretning, både ude og inde, er en facilitator for børnenes leg, fællesskab og fordybelse. Vi arbejder derfor intenderet med det fysiske rum, så der skabes plads til både spontan og organiseret leg.

De fleste medarbejdere i Ellevang Dagtilbud har været på kursus i neuropsykologisk udviklingsleg – en neuropsykologisk tilgang, hvor nærværende leg i samvær med en voksen bliver anvendt som redskab til at understøtte og stimulere barnets udvikling af alderssvarende lege- og samspilsfærdigheder ud fra *måden*, der leges på. Vi er opmærksomme på, at gode lege- og samspilsfærdigheder udvikles gennem kontakt og samspil med en voksen, og at disse færdigheder er en forudsætning for at kunne indgå i lege med andre børn. I den neuropsykologiske udviklingsleg har vi som fagprofessionelle således fokus på *kontakten* mellem dem, der leger, og *måden*, vi leger på. I Ellevang Dagtilbud ønsker vi at udvikle os mere inden for den neuropsykologiske tilgang.

Medarbejdere i Ellevang Dagtilbud beskriver i nedenstående udsagn, hvordan udviklingen af børnefællesskaber samt den sociale udvikling af det enkelte barn, organiseres i hele dagtilbuddets praksis:

- *Vi strukturerer og organiserer legeområder.*
- *Vi har fokus på børnenes selvinitierede lege, og har fokus på, hvor vi positionerer os, hvornår vi skal trække os og hvornår vi skal bidrage.*
- *Vi støtter op om spirende relationer.*
- *Vi etablerer fysiske rum, for at gøre dem spændende for børnene*
- *Vi skaber tydelige rum for børnene.*
- *Vi spiser i spisegrupper, som skifter.*
- *Vi organiserer lege, hvor børnene øver sig i at indgå præmisser, der er væsentlige i deres egen lege fx lege med regler, vente på tur, bruge fantasien.*
- *Vi leger i organiserede grupper.*

Forældre i Ellevang Dagtilbud ønsker at byde ind i forhold til at understøtte børnefællesskaber i vores institutioner. Forældre fra forældreråd og dagtilbudsbestyrelse peger på egen adfærd som en af de væsentligste måder, at understøtte på. Forældre i forældreråd og bestyrelse har svaret, at følgende er vigtigt i forældrenes understøttelse af børnefællesskaber:

Vi er med vores adfærd rollemodeller for børnenes adfærd.

Vi ønsker et godt forældresamarbejde i og udenfor vores institutioner.

4. Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen

Det pædagogiske læringsmiljø er rammen for børns trivsel og læring og indeholder mange af de andre aspekter beskrevet i læreplanen.

Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud skal være til stede hele dagen fra modtagelsen om morgenen

til de sene eftermiddagstimer. Det pædagogiske læringsmiljø skal blandt andet give barnet mulighed for at eksperimentere og bruge fantasien, lege forskellige og udviklende lege og bruge både emotionelle, sociale og kognitive kompetencer.

I arbejdet med børn i dagtilbud er der fokus på at skabe pædagogiske læringsmiljøer, der ud fra et helhedssyn understøtter trivsel, læring, udvikling og dannelse for alle børn. Det kræver viden, der med afsæt i faglig refleksion med kollegaer og ledelse, skal bruges til at udvikle stærkere pædagogiske læringsmiljøer for børnene og stærkere læringsfællesskaber for de professionelle.

Hvordan er det pædagogiske læringsmiljø og den intenderede pædagogik, som er til stede hos os hele dagen og i alle rutiner og aktiviteter, både de planlagte vokseninitierede aktiviteter og børnenes spontane leg og aktiviteter?

I Ellevang Dagtilbud anser vi læring som en dynamisk proces, hvor barnet lærer i samspil med den omverden og de mennesker, de er blandt. Vi er derfor særligt opmærksomme på, at vi som fagperson udgør et væsentligt læringsmiljø, og at vi skal være både fysisk og psykisk nærværende med fokus på både det enkelte barn og børnegruppen.

Vi arbejder intenderet med dynamiske læringsmiljøer, hvorfor vi altid tilpasser hverdagen efter den aktuelle børnegruppe og deres behov. Vores læringsmiljøer bærer derfor præg af foranderlighed og fleksibilitet i overensstemmelse med vores børnesyn og børneperspektiv.

Ved at vægtlægge de pædagogiske rutiner, har vi fokus på læringsmiljøet hele dagen.

Medarbejdere i Ellevang Dagtilbud beskriver i nedenstående udsagn, hvordan der hele dagen arbejdes med intenderede, pædagogiske læringsmiljøer:

- *Vi er rollemodeller, der inspirerer børnene.*
- *Vi har fokus på sammenhænge i løbet af dagen, fx fra stue til legeplads.*
- *Børnegruppen er udgangspunkt for de temaer og de dele af hverdagslivet læring, der vægtes.*
- *Vi organiserer os, så vi er tilstede i børnehøjde.*
- *Vi er fleksible i vores pædagogiske tænkning.*
- *Vi skaber mobile legemiljøer.*
- *Vi har særlig fokus på børnenes selvstændighed.*
- *Vi tager udgangspunkt i det enkelte barns zone for nærmeste udvikling.*
- *Vi kvalificerer vores daglige rutiner.*

5. Læring og læreplanstemaer

Børn lærer ved at udforske deres omverden med krop og sanser, ved at blive mødt af spørgsmål og udfordringer og ved selv at undres og stille spørgsmål. Børn lærer også ved at eksperimentere, prøve sig frem, fejle, gøre opdagelser og finde innovative løsninger. Børn lærer gennem kommunikation, udveksling og sociale interaktioner med de andre børn og de voksne i dagtilbuddet. Motivation og passende udfordringer har betydning for at lære og udvikle sig – både som individ og som del af et fællesskab. Børn har brug for voksne, der sætter rammer, guider og vil noget med dem, men de har også brug for plads til at være sig selv og til at gøre deres egne erfaringer.

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaerne skal tage udgangspunkt i Børne- og Socialministeriets beskrivelser af temaerne. Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges inden for Børne- og Socialministeriets to pædagogiske mål for hvert læreplanstema, hvor de pædagogiske mål beskriver sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Læreplanstemaerne er tilsammen udtryk for et bredt læringssyn, og det er afgørende, at de tænkes i en sammenhæng i dagtilbuddets arbejde. Opdelingen i temaer skal sikre fokus på forskellige centrale elementer i børns læring og udvikling i dagtilbud. Læs de ministerielt fastsatte indholdsbeskrivelser og mål for læreplanstemaerne i: "Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold", der kan findes på: www.emu.dk/omraade/dagtilbud.

Læreplanstemaerne er:

- a. Alsidig personlig udvikling.
- b. Social udvikling.
- c. Kommunikation og sprog.
- d. Krop, sanser og bevægelse.
- e. Natur, udeliv og science.
- f. Kultur, æstetik og fællesskab.

Hvordan arbejder Ellevang Dagtilbud og afdelingerne med alle læreplanstemaerne i en sammenhæng, for at understøtte et helhedsorienteret perspektiv på børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse?

I Ellevang Dagtilbud havde vi frem mod sommeren 2020 fokus på at øve os i at tænke læreplanstemaerne i en sammenhæng i aktiviteten. Både ledelsen og det pædagogiske personale havde fokus på at facilitere og etablere pædagogiske læringsmiljøer, der strækker sig over hele dagen, og som tager udgangspunkt i børneperspektivet.

Vi tænker således i helheder, med udgangspunkt i vores børne- og læringssyn. Ved at arbejde pædagogisk og intentionelt med hverdagens pædagogiske rutiner, skaber vi pædagogiske læringsmiljøer, der understøtter, at alle børn erfarer sig selv og fællesskabet uafhængig af tema og sammenhæng, og at denne erfaring bidrager positivt til barnets trivsel, udvikling, dannelse og læring.

Vi læner os op ad både det pædagogiske grundlag og læreplanstemaerne som et analyseredskab, når vi etablerer læringsmiljøer eller aktiviteter, og ligeledes når vi reflekterer over eller observerer på samme.

På en workshop i Stærkere Læringsfællesskaber i februar 2020 arbejdede medarbejderne i Ellevang Dagtilbud med læreplanstemaerne ud fra rammen 'reflekterende dialoger'. Til hvert læreplanstema blev medarbejderne bedt om at reflektere over og besvare tre af ledelsen udvalgte spørgsmål fra materialet "De 12 pædagogiske mål". Det følgende er således medarbejdernes udvalgte eksempler på, hvordan arbejdet med de pædagogiske mål ved hvert læreplanstema kommer til udtryk i den pædagogiske praksis:

a. Alsidig personlig udvikling

0-2 år – vuggestue

Trygge rammer

- Vi skaber trygge, forudsigelige og omsorgsfulde rammer, hvor vi afstemmer barnets følelser.
- Gennem relationel tilgang mødes barnet med anerkendelse og rummelighed.

NUZO

- Ud fra kendskab til det enkelte barn skabes et udviklende læringsmiljø med tilpassede udfordringer.
- Den voksne støtter barnet ved at opmuntre til ihærdighed gennem relation og spejling til børn og voksne.

Vedholdenhed og gåpåmod

- Vi arbejder med børns vedholdenhed og gåpåmod ved at være sprogligt motiverende og udvise begejstring og anerkendelse for barnets initiativer.
- Lege og aktiviteter skal være meningsfulde for barnet.

3-6 år - børnehave

Trygge rammer

- Vi skaber trygge rammer for barnet ved at være nærværende og yde omsorg samt vise barnet med krop og sprog, at vi kan rumme det.
- Vi organiserer en forudsigelig hverdag med tid, plads og ro til det enkelte barn.

NUZO

- Vi udfordrer det enkelte barn ved at observere, kende og tage udgangspunkt i barnets ressourcer.
- Vi skaber trygge rammer og styrker barnets selvværd for på den måde at udfordre barnets NUZO.

Vedholdenhed og gåpåmod

- Vi anerkender, opmuntrer, guider, støtter, opfordrer og motiverer barnet inden for NUZO.
- Vi arbejder med barnets vedholdenhed og gåpåmod ved at tage barnets perspektiv og have fokus på processen frem for resultatet.

b. Social Udvikling

0-2 år – vuggestue

Sociale kompetencer via leg

- Vi sørger for, at vores organisering / indretning giver mulighed for mindre grupper.
- Vi voksne skaber muligheder for at etablere relationer imellem barn-voksen, barn-barn.

Et godt børnefællesskab

- Vi understøtter børnenes initiativer og er opmærksom på hinanden.
- Vi italesætter, at alle har betydning for fællesskabet.

Guider børn ind i fællesskabet

- Vi skaber et fælles tredje for de børn, der er udenfor fællesskabet.
- Vi guider børn udenfor fællesskabet ind i fællesskabet ved at "lyse" på det enkelte barns ressourcer.

3-6 år - børnehave

Sociale kompetencer via leg

- Vi fremmer et børnefællesskab, hvor der er plads til at rumme, acceptere og respektere hinanden og hinandens forskelligheder.
- Vi sørger for rammer og struktur, der tilgodeser børns leg.

Et godt børnefællesskab

- Vi skaber et godt børnefællesskab ved at være rollemodeller, der har en venlig tone, er hjælpsom og viser, at alle er vigtige for fællesskabet.
- Accept, respekt, omsorg og rummelighed er tegn, vi gerne vil se blandt børnene – at børn ser hinanden og hjælper hinanden, da de føler empati og omsorg for hinanden og fællesskabet.

Guider børn ind i fællesskabet

- Vi skaber legegrupper, der fremmer barnets deltagelse. Den voksne fremhæver barnets kvaliteter, så barnet bliver set og hørt af alle i gruppen.
- Vi giver barnet de sociale og sproglige redskaber til at indgå i fællesskabet.

c. Kommunikation og sprog

0-2 år – vuggestue

Udvikle børn sproglige referenceramme

- Vi tager udgangspunkt i den enkelte børnegruppe. Vi kobler konkrete og ord på det nye emne for derved at udvikle børnegruppens referenceramme.
- Vi tager udgangspunkt i barnets eget perspektiv og har fokus på barnets NUZO.

Høj kvalitet i sproglige læringsmiljøer

- Vi er sproglige rollemodeller, der er opmærksomme på barnets initiativ.
- Vi er opmærksomme på at skabe rum, der inspirerer og indbyder til leg – rum, hvor der er tid til nærvær og fordybelse.

Taler med ALLE børn

- Via fokus på det strukturelle skaber vi små rum, der muliggør at komme omkring alle børn.
- Vi sikrer alle børn lige muligheder for samtale. Vi har øje for de stille børn, som ikke selv søger samtalen.

3-6 år - børnehave

Udvikle børn sproglige referenceramme

- Vi tager udgangspunkt i børnenes perspektiver og sproglige formåen ud fra differentieret læring.
- Vi bruger børnenes begreber og verdensforståelse.

Høj kvalitet i sproglige læringsmiljøer

- Vi er nærværende og deltagende voksne, der samler sprogligt op og fylder på.
- Vi giver børnene tid og plads til at smage på nye ord.

Taler med ALLE børn

- Vi voksne har ansvaret for relationen. Derfor flytter vi voksne os rundt og har blik for det enkelte barn.
- Vi sikrer os, at alle børn har en tryk voksen og kan komme til orde.

d. Krop, sanser og bevægelse

0-2 år – vuggestue

Læringsmiljøer, som understøtter bevægelse inde og ude

- Vi har en tilgang, som inspirerer børnenes tilgang til at være aktivt deltagende i eget liv.
- Vi skaber et bredt motorisk udviklingsmiljø, som understøtter barnets NUZO.

Læringsmiljøer ift. grovmotorisk, finmotorisk og sansemotorisk udvikling

- Vi skaber rammerne, hvor barnet kan være nysgerrige og eksperimenterende omkring egen kropsbevidsthed.
- Vores miljø stimulerer barnets på de tre primære sanser.

Børns bevægelsesglæde

- Vi ser den voksne som en vigtig rollemodel og inspirator for barnets bevægelsesglæde.
- Vi er opmærksomme på barnets initiativer og nysgerrighed. Vi har fokus på barnets deltagerbane.

3-6 år - børnehave

Læringsmiljøer, som understøtter bevægelse inde og ude

- Vi har et intentionelt fysisk miljø, som fordrer bevægelse.
- Personalet inspirerer og støtter børnenes bevægelse ude og inde med udgangspunkt i barneperspektivet og er opmærksom på det enkelte barns NUZO.

Læringsmiljøer ift. grovmotorisk, finmotorisk og sansemotorisk udvikling

- Igennem vokseninitieret aktiviteter stifter børnene bekendtskab med lege, der understøtter grov-, fin- og sansemotorisk udvikling.
- De voksne giver mulighed for, at børnene får kropslige og sanselige udfordringer.

Børns bevægelsesglæde

- Vi arbejder differentieret og veksler mellem voksen- og børneinitieret lege. Vi anerkender periferdeltagende og støtter gennem gentagelse og genkendelighed.
- Den voksne er rollemodel.

e. Natur, udeliv og science

0-2 år – vuggestue

Børns kontakt med et bredt udsnit af naturen

- Vi inddrager legeplads og nærområde til at udforske naturen på forskellig vis (dyreliv, årstider, vind og vejr).
- Vi følger børnenes initiativ og er undersøgende i deres interesse.

Gribe børns spørgsmål og optagethed til fælles undersøgelse og dialog

- Vi aflæser børnenes optagethed / interesse ved at undersøge sammen og highlighte initiativer.
- Vi genbesøger oplevelserne og bringer det ind i nye sammenhænge.

Gøre bæredygtighed konkret og håndgribeligt for børnene

- Vi er rollemodeller for børnene ift. at sortere affald, samle skrald og spare på forbrug – fx papirhåndklæder.
- Vi viser, at vi kan bruge naturens ressourcer (frugt m.m.) og opsamle regnvand til vanding af blomster.

3-6 år - børnehave

Børns kontakt med et bredt udsnit af naturen

- Vi anvender nærmiljøet i hverdagen.
- Vi tager udgangspunkt i børnenes nysgerrighed og interesse.

Gribe børns spørgsmål og optagethed til fælles undersøgelse og dialog

- Vi er medskabere.
- Vi stiller åbne spørgsmål, så børnene kan undersøge og forblive nysgerrige.

Gøre bæredygtighed konkret og håndgribeligt for børnene

- Vi er rollemodeller ift. madspild og affaldssortering.
- Vi rydder op efter os selv i naturen.

f. Kultur, æstetik og fællesskab

0-2 år – vuggestue

Børns nysgerrighed for forskellige kulturer og traditioner

- Vores nysgerrighed, spørgsmål og begejstring vil altid smitte af på børnene.
- Vi arbejder med traditioner, som er tilpasset den aktuelle børnegruppe.

Undersøge forskellig og ligheder mellem mennesker, herunder køn, oprindelse, status mv.

- Vi anerkender og udvider børnenes nysgerrighed ift. køn, krop, forskelligheder.
- Vi møder børnene, hvor de og deres opmærksomhed er. Vi italesætter både verbalt og non-verbalt. Vi er med-undrende.

3-6 år - børnehave

Børns nysgerrighed for forskellige kulturer og traditioner

- Vi har fokus på at inddrage egen og andres kultur i den pædagogiske dagligdag – med udgangspunkt i barnets perspektiv.
- Vi griber børnenes initiativer ift. deres spontane nysgerrighed mht. kultur.

Undersøge forskellig og ligheder mellem mennesker, herunder køn, oprindelse, status mv.

- Vi har åbenhed over for forskellighed mht. alder, køn, familie osv., som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed.
- Vi anvender visualiseringer og konkrete i vores pædagogiske praksis.

Understøtter børnenes kreative udfoldelse, fantasi og nysgerrighed

- Vi har fokus på at skabe inspirerende rammer, der understøtter alle børns kreative udfoldelse, fantasi og nysgerrighed – sammen med nærværende voksne.

6. Det fysiske og æstetiske børnemiljø

Det fysiske miljø bør invitere til leg, udforskning af omgivelserne og såvel fysisk aktivitet som fordybelse både inde og ude. Den fysiske indretning bør være fleksibel i forhold til at kunne bruges til varierende pædagogiske formål, men bør samtidig muliggøre en kontinuitet i længerevarende lege og andre aktiviteter.

Hvordan understøtter vores fysiske rammer, inde som ude, målene for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring, som er fastsat inden for hvert af de seks læreplanstemaer?

I Ellevang Dagtilbud er vi opmærksomme på, at den fysiske indretning, både ude og inde, er en facilitator for børnenes leg, fællesskab og fordybelse. På dagtilbuddets første strategidag vedrørende den pædagogiske læreplan blev emnet drøftet, og medarbejdere fra dagtilbuddet udtrykte enigt, at det fysiske og det mentale læringsrum ikke kan adskilles. Denne medarbejderbetragtning er et stærk udtryk for dagtilbuddets praksis og perspektiv på de to og deres synergi.

Vi arbejder derfor intenderet med det fysiske rum, så det motiverer og inspirerer og der skabes såvel fysisk som mental plads til både spontan og organiseret leg. Det gør vi bl.a. ved at arbejde med fleksible rum der, i overensstemmelse med vores børnesyn, kan ændres i henhold til den pågældende børnegruppe.

Frem mod sommeren 2020 har dagtilbuddets medarbejdere deltaget i kompetenceudviklingsforløbet *Børns tidlige sprog*. I forløbet har der bl.a. været fokus på at optimere det fysiske, sproglige læringsmiljø i hver afdeling.

7. Børn i udsatte positioner

Dagtilbud af høj kvalitet med gode pædagogiske læringsmiljøer har stor betydning for alle børn, men særligt for børn i udsatte positioner. Børn kan være i udsatte positioner af vidt forskellige grunde, og det pædagogiske personale og andre fagprofessionelle har ansvar for med tidlig, rettidig indsats at identificere børn med behov for en særlig opmærksomhed. Samtidig skal der arbejdes med rummelige fællesskaber, hvor alle børn har en naturlig plads. Børn i udsatte positioner skal støttes, så de både udfordres tilpas og oplever mestring i det almene fællesskab og efter behov også i mindre gruppesammenhænge med et særligt fokus. Nogle gange skal legen støttes, guides og rammesættes,

for at udsatte børn kan være med, og for at legen udvikler sig positivt for dem. Kvaliteten i interaktionen mellem barn og voksen er betydningsfuld for alle børn, men i særlig grad for børn i udsatte positioner.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø alle børns trivsel, læring, udvikling og dannelse, og hvordan udvikler vi rummelige fællesskaber, som alle børn oplever at være en betydningsfuld del af?

I kraft af vores barnesyn, arbejder vi i Ellevang Dagtilbud med børn i udsatte positioner ud fra en individuel tilgang. Vi anerkender, at børn lærer på forskellig vis, og vi tager udgangspunkt i det enkelte barns forudsætninger og behov – dernæst tilrettelægger vi vores pædagogiske indsats. Relationen, tryghed og tillid kommer forud for og er kerneopgaven i al vores pædagogiske arbejde.

I Ellevang dagtilbud understøtter vi derfor det enkelte barn ved at give det redskaberne til at opnå ny læring og trivsel. Disse redskaber er forskellige fra situation til situation og fra relation til relation. Gennem dagtilbuddets fire faglige netværk hhv; storbørnsgruppe, sprog-, inklusion- og motoriknetværk, besidder dagtilbuddet en stor viden og et stærkt engagement i udviklingen af redskaber til understøttelse af rummelige fællesskaber og opmærksomheden på at "få alle med". Gennem kontinuerlige vejlederbesøg og fastlagte møder ydes der i dagtilbuddet støtte og faglig sparring i arbejdet med børn i udsatte positioner. I konkrete situationer ydes der sparring af afdelingens pædagogiske leder.

På spørgsmålet om, hvordan forældre og afdelinger i fællesskab kan hjælpe hinanden med, at børn i udsatte positioner bliver en del af børnefællesskabet og deres forældre en del af forældre-fællesskabet, giver de 6 forældreråd og bestyrelsen følgende eksempler:

Vi lærer børnene om mangfoldighed og inklusion, og giver dem en forståelse for, at vi alle har forskellige kapaciteter

Vi er opmærksomme på, hvordan vi som forældre påvirker vores børns opfattelse af andre (hvordan vi f.eks. taler om andre)

Vi opfordrer og inviterer jævnligt til uforpligtende samvær eller legeaftaler både inden- og udenfor institutionsrammen

8. Samarbejde med forældre om børns læring

Et godt forældresamarbejde om børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse er af afgørende betydning. Forældrene skal derfor både inddrages aktivt i og have indflydelse på dagtilbuddets arbejde. Samarbejdet sker både i form af det formelle bestyrelsesarbejde/forældrerådsarbejde og samarbejdet i hverdagen på tværs af dagtilbud og hjem om det enkelte barn, og om skabelsen af inkluderende børnefællesskaber.

I det daglige forældresamarbejde indgår også vejledning af og sparring med forældrene om, hvordan de understøtter deres barns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det pædagogiske personale og forældrene afstemmer forventningerne til hinanden og samarbejdet, med afsæt i den enkelte families behov, og alle skal opleve, at de bliver set, hørt og har indflydelse

Hvordan faciliteres og rammesættes forældresamarbejdet, både formelt og i hverdagen, så der samarbejdes om barnets og børnegruppens trivsel og læring på tværs af dagtilbud og hjem, baseret på den enkelte families behov? Hvordan inddrager og involverer vi alle aktivt som ressourcer for deres børns trivsel, læring, udvikling og dannelse?

I Ellevang Dagtilbud anser vi forældrene som de vigtigste personer i barnets liv og som afgørende ressourcer i samarbejdet om barnets trivsel, udvikling, dannelse og læring. Vi har derfor et stort fokus på at skabe et frugtbart samarbejde mellem medarbejdere og forældre både gennem samskabelse, forventningsafstemning og samtaler, men som en af de væsentligste elementer vægter vi i særlig grad den daglige, nære kommunikation med forældrene. Her gives der mulighed for, at forældrene kan bidrage ind i det daglige samarbejde med vigtige perspektiver og viden om barnet. Dette gør vi, fordi personalet og forældrenes fælles tilgang og samarbejde om barnet, bedst understøtter barnets trivsel og udvikling. Vi anser derfor det uformelle møde i hverdagen, som stedet hvor tilliden, relationen og det gode samarbejde udspringer, og vi arbejder intentionelt med dette møde.

Dette perspektiv på forældresamarbejdet anerkendes i forældreråd og dagtilbudsbestyrelse, som fremhæver samme perspektiver på forældresamarbejdet. Adspurgt om, hvad der skal være til stede for at forældre føler sig rådgivet og vejledt i forhold til deres børns trivsel, udvikling, dannelse og læring svarer de:

En tillidsfuld og god relation.

En oplevelse af, at der er tid til dialog og drøftelse, når vi har brug for det.

Ligeledes er forældreråd og bestyrelse blevet spurgt, hvad de tænker, der er vigtige elementer i, at det pædagogiske personale samt forældre sammen skaber læring for det enkelte barn. Hertil var et af svarene, at forældre modtager formidling om konkrete tiltag i institutionerne, så pædagogiske fokusområder kan overføres til hjemmet.

De fire faglige netværk i Ellevang Dagtilbud har ligeledes drøftet, hvad de anser som væsentlige elementer i samarbejdet med forældre i relation til opbyggelsen af pædagogiske læringsmiljøer. Summen af disse drøftelser peger på, at det pædagogiske personale erfarer og vurderer at følgende er væsentlige:

- *Den daglige dialog om det enkelte barn, hverdagen, aktiviteter og nyheder.*
- *At forældre spørges til råd om deres barn, og at deres perspektiver og fortællinger inddrages, så samarbejdet bliver meningsfyldt.*
- *At forældre inddrages aktivt bl.a. i form af udleverede vejledninger, som kan benyttes i hjemmet eller i forhold til arrangementer eller møder.*

Samskabelse er således, i overensstemmelse med ovenstående perspektiver, et vedvarende fokus i hele dagtilbuddet. Med henblik herpå er der bl.a. udarbejdet GoCards til alle afdelinger, som personale og forældre kan læne sig op ad i dagligdagens kommunikation om gængse emner. De forskellige GoCards omhandler temaer som; venskaber, leg, garderobe, storbørnsgruppe, fødselsdage og information om sampasning og lukkedage. Ligeledes arbejdes der i dagtilbuddet med videoformidling bl.a. om måltidfællesskaberne i afdelingerne, og hvordan forældre derhjemme kan understøtte selvhjulpethed under måltidet, både i hjemmet og i institutionen.

I et samarbejde med dagtilbudsbestyrelsen er der udarbejdet et skriv; ”*Sådan får du information om dit barns hverdag*”. Dette er udarbejdet med henblik på at skabe forventningsafklaring, og synliggøre for forældre i dagtilbuddet, hvordan forældresamarbejdet rammesættes formelt såvel som uformelt.

Formelt rammesættes forældresamarbejdet gennem rundvisninger, forældresamtaler i form af opstartssamtaler, SUS-samtaler og overleveringssamtaler. Ved behov kan der aftales yderligere forældresamtaler, trivselssamtaler eller samtaler i forbindelse med konsultativt forum. I det formelle møde er det, det pædagogiske personale eller den pædagogiske leder, der kontakter forældrene med henblik på at aftale mødet. Ligeledes afholdes der i afdelingerne forældrearbejdsdage, sommer- eller julefester, samt andre lokale arrangementer, hvor forældre inviteres indenfor og hjælper til. Alle afdelinger har forældreråd, og dagtilbuddet har en konstitueret bestyrelse.

De pædagogiske ledere har alle for øje at skabe de bedste muligheder og organisatoriske rammer for, at forældresamarbejdet styrkes. Her er der særlig fokus på personaledekningen i de timer, hvor aflevering og afhentning foregår. Ligeledes organiserer de pædagogiske ledere muligheden for, at det pædagogiske personale kan formidle forældrene om pædagogiske overvejelser og praktiske informationer på BørneIntra, i nyhedsbreve og på opslagstavler.

9. Inddragelse af lokalsamfundet

Som led i arbejdet med den pædagogiske læreplan skal dagtilbuddet overveje, hvordan lokalsamfundet i form af fx skoler, biblioteker, museer, idrætstilbud og -faciliteter, plejehjem, erhvervsliv mv. kan inddrages med henblik på at styrke dagtilbuddets pædagogiske læringsmiljø.

Dagtilbuddet skal endvidere overveje om et samarbejde med fx ældre medborgere, skolebørn fra mellemtrinnet og udskoling eller andre frivillige i lokalsamfundet, der ønsker at bidrage med en særlig viden eller interesse inden for eksempelvis natur, sport, musik, sundhed eller håndværk, kan bidrage til at styrke arbejdet med pædagogiske læringsmiljøer.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn.

Hvordan inddrager Ellevang Dagtilbud, herunder dagtilbudsbestyrelsen og forældreråd, lokalsamfundet i arbejdet med at etablere pædagogiske læringsmiljøer for børn, og herved giver børnene kendskab til det samfund, de lever i, og de muligheder, det giver?

I Ellevang Dagtilbud anser vi lokalmiljøet som en væsentlig medspiller i arbejdet med at opbygge stærke pædagogiske læringsmiljøer og gode børnefællesskaber. Som tidligere beskrevet beror dagtilbuddets barnesyn på en balance mellem individ og fællesskab og disse tos gensidige påvirkning. Det er ligeledes med dette perspektiv, lokalmiljøet inddrages. Når det enkelte barn oplever at have en positiv tilknytning til det samfund, som det vokser op i, tror vi på, at det gavner barnets oplevelse af at høre til i et fællesskab.

Vi arbejder intenderet med inddragelsen af lokalmiljøet i alle vores afdelinger, da det skaber tryghed hos børnene, og giver dem mod til at bevæge sig ud i verden. Når vi inddrager lokalmiljøet, arbejder vi således med børnenes robusthed, idet børnenes erfaringsverden udvides, og barnet på sigt, bliver i stand til selvstændigt at tage initiativ til oplevelser i lokalmiljøet.

Ligeledes ser vi, hvordan børnene internaliserer deres oplevelser fra lokalmiljøet ind i børnefællesskabet og deres spontane lege. Vi er derfor opmærksomme og nysgerrige på, hvordan lokalmiljøet kan udgøre en fælles referenceramme, for børnene, der kan danne vejen ind til børnefællesskabet, nye relationer eller lege.

I dagtilbuddet inddrager vi lokalmiljøet, når vi tager på ture i områder omkring afdelingerne. Det kan være legepladser, som børnene kender til. Ligeledes gør vi brug af Mollerup skov, biblioteket og Ellevang kirke. Nogle afdelinger har også et samarbejde med det nærliggende lokalcenter og den lokale dagligvarebutik.

Særligt har vi i Ellevang Dagtilbud fokus på byvandring i vores lokalområde. I samarbejde med Pernille Stentoft, byvandrer og cand.mag. i æstetik og kultur, afholder vi lokale vandring for børn i alle afdelinger og for personale og forældreråd. Byvandringerne er sanselige vandring, hvor børnene på ture af tre timers varighed går rundt i lokalområdet, ser, hører, smager og dufter med fortællinger om lokalsamfundet undervejs. På vandringerne besøger børnene fx huse og haver, men ligeledes institutioner, såsom kirke og skole. Efterfølgende udarbejdes en film fra vandringen til understøttelse af børnenes erfaringslagring og fortælling i hjemmet. Nogle afdelinger arbejder kreativt med efterbearbejdning af turens oplevelser. Der afholdes i Ellevang Dagtilbud hvert år byvandring i alle afdelinger i dagtilbuddet.

I Ellevang Dagtilbud samarbejder vi med to lokale beboerblade, hvor dagtilbuddet bidrager med indlæg ved hver udgivelse. Indlæggene kan både være artikler om dagtilbuddets pædagogiske arbejde eller fotocollager, som har til hensigt at skabe opmærksomhed på dagtilbuddets afdelinger.

10. Sammenhæng med børnehaveklassen

Sammenhæng i børnenes liv betyder, at skolen bygger videre på et tydeligt børneperspektiv, der tager over, hvor dagtilbuddet slipper. I børnenes sidste år i dagtilbud etableres pædagogiske læringsmiljøer, der understøtter børnenes sociale kompetencer og færdigheder som vedholdenhed og fordybelse. Derved forberedes de på at møde nye sociale og faglige sammenhænge med tro på egne evner, nysgerrighed og gå-på-mod. Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud skal også introducere til og give børnene mulighed for at udvikle faglige færdigheder i form af leg med bogstaver, tal, mønstre, former m.v.

Hvordan er sammenhængen mellem Ellevangskolen og Ellevang dagtilbud, og hvordan er der i børnenes sidste år i Ellevang Dagtilbud etableret et pædagogisk læringsmiljø, der understøtter børnenes dannelsesparathed og skaber sammenhæng til børnehaveklassen?

I Ellevang Dagtilbud har vi fokus på at skabe sammenhæng mellem dagtilbuddet og den lokale skole, Ellevangskolen. Sammenhængen etableres med udgangspunkt i såvel Ellevang Dagtilbud som Ellevangskolens barnesyn og børneperspektiv, hvorfor samarbejdet tager sit udgangspunkt i det, der har betydning for barnet.²

At der er overensstemmelser i barnesynet og børneperspektivet er en styrke i arbejdet med at skabe sammenhæng for barnet. Barnet vil i kraft heraf erfare, at det anerkendende barnesyn som de mødes med i Ellevang Dagtilbud, går igen som en stærk værdi på Ellevangskolen. Vi er derfor fælles om det pædagogiske standpunkt; at børnene altid gør det bedste de kan.

Ellevang Dagtilbud og Ellevangskolen har et formelt samarbejde, der vedrører sig skoleudsættelse, besøg af skolebestyrelsesmedlem på forældremøder, intromøder for forældre samt et spirende samarbejde om sprogarbejdet. Ligeledes benytter dagtilbuddets sig af at tage på ture på Ellevangskolen, hvor både legepladser, boldbaner, bålplads samt skolens læringscenter benyttes.

Ellevang Dagtilbud har med henblik på at skabe de bedste vilkår og sammenhæng for overgangen fra dagtilbud til skole nedsat et netværk for storbørnsgrupper. Storbørnsgruppen består af mindst en medarbejder fra hver afdeling i dagtilbuddet samt en pædagogisk leder, der er ledelsesansvarlig for netværket.

Storbørnsgruppens formål er, at børnene lærer hinanden bedre at kende og opbygger et

---

³ Link til Ellevangskolens hjemmeside, hvor skolens professionelle barnesyn beskrives:

<https://ellevangskolen.skoleporten.dk/sp/251872/file/Inpage/1b1738cf-ea44-4c86-9584-60b8fdb45fa5>.

gruppetilhørsforhold med gode venner, som kan fortsætte efter børnehaven og understøtte opstarten i skolen og børnefællesskabet der.

Storbørnsgrupperne arbejder alle med aktiviteter, der er målrettet børnenes udviklingstrin og formålet med de pædagogiske læringsmiljøer og aktiviteter er, at børnene bliver mere bevidste om egne ressourcer, bliver livsduelige og vedholdende samt selvhjulpne. Storbørnsgruppernes pædagogiske læringsmiljøer etableres på baggrund af dagtilbuddet helhedsorienterede børnesyn og har fokus på barnets sproglige, relationelle, personlige og motoriske færdigheder.

For at imødekomme sammenhængen mellem den styrkede pædagogiske læreplan, samt dagtilbudslovens bestemmelser og børnehaveklassens færdigheds- og vidensmål har Ellevang lokaldistrikt udarbejdet en fælles opgavebog, kaldet Ellebogen. Ellebogen bliver udleveret til kommende skolebørn i deres sidste tid i børnehaven, hvor de arbejder med den som et supplement til det øvrige storbørnsgruppearbejde. Ellebogen følger herefter børnene, når de starter i skole, og bliver brugt som supplement i undervisningen i børnehaveklassen. Bogen er med til at skabe samarbejde og sammenhængskraft i barnets overgang fra børnehave til skole. Ellebogen indeholder opgaver, der tager sit primære udgangspunkt i dagtilbuddets læringsforståelse, hvorfor bogens opbygning understøtter, at barnet bliver medskabende i overgangen fra børnehave til skole og dokumenterer sig selv, set ud fra barnets eget perspektiv.

Forældre er vigtige medspillere i børnenes trivsel, dannelse, udvikling og læring. Dette gælder også, når barnet skal forberedes på skiftet fra børnehave til skole. Derfor har Ellevang Dagtilbud og Ellevangskolen i samarbejde udarbejdet en forældrepjece til forældre med børn i en af dagtilbuddets storbørnsgrupper. Pjecen har til formål at gøre opmærksom på, hvordan forældre kan støtte deres barn det sidste år i børnehaven og sammen med barnet øve udviklingen af ikke-kognitive færdigheder, så barnet får en rolig og tryk skolestart.

I lokaldistriktet vil vi også fremadrettet have fokus på at skabe sammenhæng for barnet gennem en kontinuerlig styrkelse af sammenhængen mellem storbørnsgrupperne, børnehaveklassen og forældresamarbejdet.

11. Ledelse

Ledelsen har ansvaret for, at personalet besidder viden og konkrete kompetencer til at kvalificere det pædagogiske læringsmiljø og til at inddrage forældrene. Ledelsen understøtter og kvalificerer faglige, pædagogiske refleksioner hos personalet via facilitering, sparring og løbende metodeudvikling med fokus på udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer og på at skabe stærkere læringsfællesskaber.

Den samlede ledelse understøtter dagtilbuddets åbenhed over for lokalsamfundet. Den pædagogiske leder organiserer arbejdet, så det understøtter personalets arbejde med den pædagogiske læreplan.

Hvad er ledelsens opgave for at der leves op til de ministerielt fastsatte mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring inden for hvert af de seks læreplanstemaer?

I Ellevang Dagtilbud er det ledelsen, der har ansvaret for dagtilbuddets pædagogiske arbejde. Ledelsen skal hele tiden være tydelig i kerneopgaven og sikre høj faglig kvalitet i opgaveløsningen. Ledelsens opgave er derfor, gennem stor faglig indsigt, at sikre ledelse og følgeskab, så fagligheden udvikles hos medarbejderne. Konkret betyder det, at ledelsens opgave er at introducere og facilitere læreplanens indhold og mål, samt værdierne fra Stærkere Læringsfællesskaber med særlig fokus på udviklingen af en styrket feedback-, refleksions- og evalueringskultur.

Ledelsens opgave består således i at gøre det let og naturligt at dele viden, spørgsmål, undringer og erfaringer. Dette gøres ved, at ledelsen rammesætter fora, hvor indholdet og planlægningen af læringsmiljøer kan drøftes. Ligeledes skal der organisatorisk skabes rum for faglig sparring og udvikling. Et af disse fora er undervisnings- og sparringsgange i forbindelse med medarbejdernes deltagelse i kompetenceforløbet Børns tidlige sprog.

Ledelsen ser sig selv som repræsentant for læreplanens, såvel som stærkere læringsfællesskabers, mål og værdier, hvorfor de pædagogiske ledere er vedvarende nysgerrige og understøttende i medarbejdernes arbejde med at give hinanden feedback, anvende KOLBs læringscirkel og arbejde med læreplanstemaerne i en sammenhæng ved at tænke i helheder.

Ledelsen har ligeledes et stærkt fokus på at sikre ejerskab, accept og respekt for de ovennævnte politiske beslutninger hos dagtilbuddets medarbejdere, hvorfor medarbejderne i videst muligt omfang inkluderes i beslutninger vedrørende tiltag i praksis. Dette gøres med henblik på at skabe mening i arbejdsfællesskabet. På denne måde tror vi på, at vores pædagogiske bestræbelser får liv i praksis og bidrager læringsmiljøer af høj kvalitet, samt et godt arbejdsmiljø.

12. Pædagogisk personale

Det pædagogiske personale skal sammen skabe et pædagogisk læringsmiljø, hvor der er plads, tid og ro til at være barn. Det er hensigten, at legen og den legende tilgang til læring, barnets interesser, undren og nysgerrighed, samt det pædagogiske personales viden om at fremme læring og udvikling, er udgangspunktet for de læreprocesser, som barnet indgår i. For at kunne lykkes med dette er det

centralt, at det pædagogiske personale i det interne arbejde både kan tage ledelse og give følgeskab.

Hvad er det pædagogiske personales opgave for at der leves op til de ministerielt fastsatte mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring inden for hvert af de seks læreplanstemaer?

Grundlaget for al pædagogisk arbejde er kendskab til dagtilbudslovens formålsparagraffer og herudfra en definition af kerneopgaven. Som tidligere beskrevet defineres kerneopgaven i Ellevang dagtilbud ved; at vi vil sikre børnenes trivsel, dannelse, udvikling og læring gennem en anerkendende og værdsættende tilgang, med en særlig vægtlægning på den legende læring og inddragelse af børneperspektivet.

De faglige netværk i Ellevang Dagtilbud har ligeledes drøftet elementer af det pædagogiske grundlag, og heraf fremkom det, at nedenstående udsagn er kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvormed det pædagogiske personale anser deres opgaver i relation til kerneopgaven:

- *At det pædagogiske arbejde tager udgangspunkt i en balance mellem individ og fællesskab.*
- *At det pædagogiske arbejde indebærer understøttelsen af det enkelte barn ind i fællesskabet, og hvor deltagelse i fællesskabet kan etableres med udgangspunkt i den enkeltes forudsætning.*
- *At det pædagogiske arbejde tager udgangspunkt i legen, og at legen er afgørende i arbejdet med værdierne i det pædagogiske grundlag.*
- *En vedvarende, faglig refleksion over pædagogens rolle og vekselvirkningen mellem at være deltager på afstand og være aktiv deltager.*

For at lykkes i løsningen af kerneopgaven er det afgørende, at det pædagogiske personale kan reflektere over egen faglighed og praksis i henhold til at skabe læringsmiljøer af høj kvalitet, og reflektere og vurdere, om de etablerer læringsmiljøer har den positive progression hos børnene, som de sigter mod. Personalets opgave bliver derfor at kunne vurdere om der er sammenhæng mellem de intentioner, der ligger bag de pædagogiske læringsmiljøer, og det enkelte barns udvikling i fællesskabet. Metoden hertil er anvendelsen af KOLBs læringscirkel, og dagtilbuddets faglige fyrtårne går foran i arbejdet med at facilitere dette.

Vi anvender KOLBs læringscirkel i alle afdelinger i dagtilbuddet som en stringent og struktureret måde at drøfte, evaluere og reflektere over bl.a. det pædagogiske personales opgaver i relation til sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring.

13. Dokumentation og refleksionspraksis

Ledelsen har ansvar for, at det pædagogiske personale løbende forholder sig refleksivt til, hvordan de pædagogiske læringsmiljøer understøtter børnegruppens trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det kan f.eks. ske ved, at praksis fastholdes gennem pædagogisk dokumentation, der danner grundlag for analyse, og systematisk refleksion og justering af praksis.

Professionel dømmekraft og en systematisk faglig og kritisk refleksion over egen og fælles praksis er et vigtigt grundlag for lokalt at udvikle dagtilbud af høj kvalitet. Refleksionen forudsætter, at man er nysgerrig og undersøgende på hinandens praksis, søger sparring og tilbyder hjælp. Samtidig skal man turde udfordre hinandens vaner og rutiner og gøre det naturligt at dele viden og ideer til nye løsninger på tværs. Med afsæt i refleksionen og en stærk feedbackkultur skabes der i dagtilbuddet, afdelingen og i den enkelte gruppe stærkere læringsfællesskaber. Derved opbygges og udvikles både den professionelle kapacitet og dømmekraft.

Dokumentationen kan både være kvantitative og kvalitative data. Dokumentation til udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer kan være personalets beskrivelser, iagttagelser eller videooptagelser af den pædagogiske praksis. Dokumentation af børnenes progression kan eksempelvis være børnenes egne produktioner, meninger, udtryk for trivsel, hvad de er optagede af og forældrenes informationer, holdninger og tilfredshed. Dokumentation er også det pædagogiske personales erfaringer, viden fra observation af børnenes leg og fortællinger fra praksis. Sidst men ikke mindst er data også viden baseret på forskning, resultater af evidensbaserede undersøgelser, socioøkonomi, vurderingsredskaber til fx sprog og robusthed mv. Der skal være balance mellem de ressourcer, der bruges på at dokumentere på den ene side og det udbytte, som det pædagogiske personale får på den anden side. Den pædagogiske dokumentation og refleksionspraksis vil tage afsæt i de bærende principper for Stærkere Læringsfællesskaber.

Hvordan skaber vi en feedbackkultur, hvor der løbende dokumenteres og reflekteres over sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, dannelse, udvikling og læring så der sker en videreudvikling og kvalificering af egen og fælles praksis?

I Ellevang Dagtilbud hænger data og dialog sammen i vores refleksionspraksis. Data kan aldrig stå alene samtidig med, at refleksioner må bygge på datainformation. Vi møder derfor hinanden med gode intentioner og spørgsmålet: "Hvad bygger du det på?"³, når vi undrer os. De to er således hinandens forudsætninger, og dialogen sikrer, at vi arbejder kvalitativt i såvel drøftelser som løsninger.

---

³ Vidensinformeret ledelse" af Malene Skov Dinesen (2017)

Ellevang Dagtilbud arbejder overlappende med den styrkede pædagogiske læreplan og Stærkere Læringsfællesskaber. Kompetenceforløbet *Børns tidlige sprog* kan nævnes som eksempel, hvor der knyttes en rød tråd mellem de to processer. Gennem refleksion over og feedback på egen rolle som sproglig rollemodel har medarbejderne i *Børns tidlige sprog* gennem sprogstrategier arbejdet med læreplanstemaerne i henhold til udvikling af sproglige læringsmiljøer. Videodokumentation blev i forløbet anvendt som kvalitative data for refleksion og feedback.

Ellevang Dagtilbud styrker medarbejdernes feedbackkultur og refleksion gennem organiserede øvebaner og sparringsrunder. Hertil anvendes bl.a. KOLBS læringscirkel. Som en del af dette arbejde etablerer Ellevang Dagtilbud et fagligt netværk for dagtilbuddets faglige fyrtårne. De faglige fyrtårnes opgave er bl.a. at gå forrest i udbredelsen og styrkelsen af en refleksionspraksis i alle dagtilbuddets afdelinger.

14. Evaluering

Udover at etablere en evalueringskultur i dagtilbuddet er dagtilbudslederen også ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål for de seks læreplanstemaer og skal beskrive sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Evalueringen skal offentliggøres.

Evalueringen baseres på den indsamlede dokumentation, herunder den løbende pædagogiske dokumentation og de systematiske refleksioner, der foregår i det enkelte læringsfællesskab blandt ledere og pædagogisk personale.

Hvordan vil vi evaluere sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, dannelse, udvikling og læring med henblik på udvikling og kvalificering af dagtilbuddets praksis.

I Ellevang Dagtilbud ønsker vi at etablere en stærk og meningsfuld evalueringskultur. Vi vægter evaluering højt, da vi tror på, at det skaber et engageret personale, der har et vedvarende fokus på at styrke deres faglighed og opbygge pædagogiske læringsmiljøer af høj kvalitet.

Ligeledes stræber vi efter en evalueringskultur, der er stringent og struktureret, så der evalueres ens og med udgangspunkt i data, baseret på børneperspektivet.

Vi benytter KOLBs læringscirkel til at strukturere vores evalueringspraksis. KOLBs læringscirkel

benyttes i alle dagtilbuddets afdelinger på forskellige møder. Det kan f.eks. være på ledelsesmøder, personalemøder, stue/gruppemøder og faglige netværksmøder. KOLBs læringscirkel faciliteres af dagtilbuddets ledelse samt de faglige fyrtårne, som går forrest i at implementere brugen i praksis.

Anvendelsen af KOLBs læringscirkel er foretaget med baggrund i dens stringente gennemgang og forholden sig til data, med et efterfølgende blik på handling.

I løbet af efteråret 2020 forventes der at foreligge mere specifik viden og data på dagtilbuddets evalueringskultur.

Epilog

De seneste års drøftelser samt engagerede bidrag fra både forældreråd, bestyrelse, faglige netværk, faglige fyrtårne og medarbejdere har givet et solidt udgangspunkt og indblik i den praksis og de værdier, der udgør Ellevang Dagtilbud, og et billede af et fælles pædagogisk standpunkt, hvor børnesynet, børneperspektivet, dannelse og leg står som tydelige markører i vores pædagogiske pejling.

De mange bestræbelser i udarbejdelsesprocessen og drøftelserne har også gjort os klogere på, hvor vi skal skærpe opmærksomheden i vores videre arbejde med at få læreplanen til at leve ude i vores afdelinger.

For at fastholde og styrke vores allerede igangværende udvikling af en professionel praksis med fokus på at øge børnenes trivsel, dannelse, udvikling og læring arbejder alle medarbejdere i afdelingerne således videre med:

- Vi arbejder med læreplanstemaerne i en sammenhæng ved at tænke i helheder og ved at arbejde pædagogisk og intentionelt med hverdagens pædagogiske rutiner. Vi skaber pædagogiske læringsmiljøer, der understøtter, at alle børn erfarer sig selv og fællesskabet uafhængig af tema og sammenhæng.
- Vi læner os op ad læreplansblomsten som et analyseredskab, når der etableres læringsmiljøer eller aktiviteter og ligeledes, når der reflekteres over eller observeres på samme.
- Vi udvikler stærkere læringsfællesskaber ift. en styrkelse af feedback- og refleksionskulturen i alle afdelinger i dagtilbuddet. Dette sker bl.a. gennem etableringen af et fagligt netværk for de faglige fyrtårne.
- Vi anvender KOLBS læringscirkel i alle afdelinger i dagtilbuddet, som en stringent og struktureret måde at drøfte, evaluere og reflektere over bl.a. det pædagogiske personales opgaver i relation til sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring.
- Vi skaber i det pædagogiske arbejde sammenhæng for barnet imellem barnets forskellige arenaer – herunder f.eks. sammenhænge, som har betydning for barnet, mellem storbørnsgruppen og børnehaveklassen.
- Vi udbreder den neuropsykologiske tilgang, så den kan bruges ind i læreplanen.

Vi er opmærksomme på, at vores læreplan udgør et tidsbillede af Ellevang Dagtilbud og vores pædagogiske praksis. Da vores pædagogiske praksis i sig selv udgør et læringsmiljø, er vi, qua vores læringssyn, bevidste om dens dynamiske og foranderlige natur. Vi accepterer og respekterer derfor,

at arbejdet med dagtilbuddets pædagogiske læreplan og Stærkere Læringsfællesskaber er en proces, hvori vi udvikler os.

I vores videre proces med at implementere læreplanen i alle seks afdelinger, således nye tanker og tiltag i endnu højere grad kan slå rod og vokse i praksis, indgår forventeligt følgende fælles tiltag:

- Strategidag #3 med deltagelse af 12 pædagoger, heraf 6 faglige fyrtårne, samt ledelsen i dagtilbuddet for at få et tydeligere medarbejderperspektiv på det videre læreplansarbejde for dagtilbuddets afdelinger.
- Etablering af fagligt netværk for dagtilbuddets faglige fyrtårne ift. vidensdeling om opgaven med styrkelsen af en refleksionspraksis i afdelingerne.
- Drøftelser af elementer fra det pædagogiske grundlag i de seks forældreråd og dagtilbuddets bestyrelse. De tidligere drøftelser har vist sig særligt frugtbare, og bestyrelsen har givet udtryk for, at drøftelserne i både forældreråd og bestyrelse har været dybt meningsfulde.
- Læringsforløb for dagtilbuddets medarbejdere med kobling af læreplanen og neuropsykologisk udviklingsleg.
- Workshops i Stærkere Læringsfællesskaber for at styrke vores professionelle dømmekraft, samarbejdskultur og faglige identitet for at løfte børnenes trivsel, dannelse, udvikling og læring.
- Evaluering af udarbejdelsesprocessen ifm. Ellevang Dagtilbuds læreplan.
- Evaluering og status på implementeringen af læreplanen i dagtilbuddets afdelinger og arbejdet med de 12 pædagogiske mål for læringsmiljøerne ift. læreplanstemaerne.

Litteraturliste

- Børne- og socialministeriet. (2018). *Den styrkede pædagogiske læreplan: Rammer og indhold*. Publikationen kan downloades på: www.emu.dk/område/dagtilbud.
- Børne- og socialministeriet. (2019). Bekendtgørelse af lov om dag-, fritids- og klubtilbud m.v. til børn og unge (dagtilbudsloven). *BEK nr. 1528 af 01.01.19. Kbh.*
- Børne- og socialministeriet & Danmarks Evalueringsinstitut. (2016). *Organisering af et godt læringsmiljø: Inspirationsmateriale*.
- Børne- og socialministeriet & Danmarks Evalueringsinstitut. (2016). *Organisering af pædagogiske aktiviteter*.
- Børne- og socialministeriet & Danmarks Evalueringsinstitut. (2016). *Organisering af det pædagogiske personale*.
- Børn og Unge, Aarhus kommune. (2019, 24. juni). *Børn og Unges leadership pipeline*. <https://aarhuskommune.sharepoint.com/sites/IntranetDocumentSite/Intranetdokumentbibliotek/Forms/Mine%20dokumenter.aspx?id=%2Fsites%2FIntranetDocumentSite%2FIntranetdokumentbibliotek%2FMBU%5FHR%5FB%23%20B8rn%20og%20Unge%20Leadership%20Pipeline%20%2D%20de%205%20ledelsesniveuaer%2Epdf&parent=%2Fsites%2FIntranetDocumentSite%2FIntranetdokumentbibliotek&p=true&cid=25681611-35db-430a-aef9-0aed2897dfbf>
- Danmarks evalueringsinstitut. (2018) *Børneperspektiver*. EVA TEMA – nr. 11.
- *Den mentale model*. Aarhus kommune.
- Dinesen, Malene Skov. (2017). *Vidensinformeret ledelse – gode beslutninger i den offentlige sektor*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Ellevangsskolen. (25. juni 2019). *Vores professionelle børnesyn*. <https://ellevangsskolen.skoleporten.dk/sp/251872/file/Inpage/1b1738cf-ea44-4c86-9584-60b8fdb45fa5>
- LOKE-materiale. Aarhus kommune.
- Stærkere Læringsfællesskaber materialer. Aarhus Kommune
- Undervisningsministeriet. (2019, 24. juni). *Den styrkede pædagogiske læreplan*: <https://arkiv.emu.dk/modul/den-styrkede-p%c3%a6dagogiske-l%c3%a6replan>
- Aarhus kommunes videosite, aakvideosite. (2019, 24. juni). *Så lad dog barnet.. gøre det selv*". <https://www.youtube.com/watch?v=nC8qB9JrYJE>

